

**САНЧИШИ НАЗОРАТИИ ҚАССОБӢ, РУШДИ АНАТОМИИ УЗВҲОИ ДАРУНИ ВА
БАҲОДИҲИ СИФАТИ ГӢШТИ МУРҒИ МАРҶОНИ ИРСИЯТҲОИ ГУНОГУН**

Бобозода О.С., ходими илмӣ, **Комилзода Д.К.,** д.и.к., академики АИКТ,

Эргашев Д.Д., д.и.к., **Бозоров Ш.Э.,** н.и.к.-

Институти чорводории АИКТ

***Калимаҳои калидӣ:** ирсият, мурғи марҷон, сифати гӯшт, қассоби назоратӣ, қисмҳои истеъмолишаванда.*

Соҳаи парандапарварӣ бо тезрасӣ ва сердаромадии худ дар баланд бардоштани иқтисодиёти ҷумҳурӣ ва амнияти озуқавории кишвар аҳамияти махсус дорад. Дар шароити имрӯза бо маҳсулоти паранда таъмин намудани аҳоли яке аз равандҳои афзалиятнок ба ҳисоб меравад, гарчанде ки сол аз сол саршумор ва маҳсулоти соҳа зиёд шуда, дар ин самт пешравиҳо ба мушохида мерасад, аммо бо гӯшти паранда таъмин намудани аҳоли, махсусан бо гӯшти мурғи марҷон ҳоло ҳалли худро наёфтааст. Инро ба назар гирифта, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба рушди соҳаи парандапарварӣ аҳамияти махсус медиҳад[1,2].

Бо мақсади омӯзиши рушди органҳои дохилии мурғи марҷони ирсиятҳои гуногун, санчиши назоратии қассобӣ ва сифати гӯшт дар парандаҳои таҷрибавии синни 120- рӯза се сарӣ аз ҳар гурӯҳ (аз Россия воридшуда ва 2 – маҳаллӣ) омӯхта шуд.

Натиҷаҳои таҳқиқот муайян намуд, ки аз ҳама бештар рушди органҳои дохилии мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» дар муқоиса ба парандаҳои маҳаллӣ дида мешавад. Натиҷаи санчиши назоратии қассобӣ дар чадвали 1 оварда шудааст.

Чадвали 1. – Натиҷаҳои санчиши назоратии қассоби мурғи марҷони ирсиятҳои гуногун дар синни 120- рӯзагӣ (г)

Нишондод	Ирсият		
	Сафеди қафасаи синапахм	Ёвон	Данғара
Вазни зинда	4092	3826	3803
Вазни кала	150,6	149,2	149,7
Дил	27,4	24,6	25,1
Чигар	116,4	97,1	103,7
Сангдон (меъдаи мушакӣ)	133,1	109,4	111,6
Меъдаи ғадудӣ	13,3	9,0	10,2
Сурхрӯда	40,1	37,2	39,1
Рӯда	293,2	285,8	290,3
Тухмдон	79,1	64,2	69,7

Маълумотҳо нишон медиҳанд, ки рушди узвҳои дарунии мурғи марҷони зоти «Сафеди қафасаи синапахм» аз популятсияҳои маҳаллӣ бартарӣ дорад. Вазни зиндаи мурғи марҷони зоти «Сафеди қафасаи синапахм» пеш аз забҳ нисбат ба мурғи марҷони маҳаллии ноҳияҳои Ёвон 6,5 ва Данғара 7,0% зиёд буд. Ҳангоми забҳ вазни каллаи мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» нисбат ба парандаҳои маҳаллӣ мутаносибан 0,9 ва 0,6% зиёд аст. Нишондиҳандаи вазни чигар дар мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» назар ба популятсияҳои маҳаллӣ 16,5-10,9% бартарӣ дорад. Маълумотҳо аз он далолат медиҳанд, ки вазни меъдаи мушакӣ ва ғадудии мурғи марҷони популятсияҳои маҳаллӣ дар муқоиса ба «Сафеди қафасаи синапахм» 17,8-16,1% ва 32,0-23,0% кам мебошад.

Вазни сурхрӯда ва рӯда дар мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» нисбат ба мурғони марҷони маҳаллӣ, мутаносибан ба 7,0-2,4% ва 2,5-1,0% зиёд буд. Дар мурғи марҷони номбурда вазни тухмдон нисбат ба ҳамтоёни маҳаллӣ 18,8 ва 11,9% зиёд мебошад. Аз маълумотҳо бармеояд, ки хусусиятҳои ирсии мурғи марҷони зоти «Сафеди қафасаи синапахм», ки аз хориҷи ҷумҳурӣ ворид шудааст, барои захираи бештар табдил афзудаи маҳсулот дар муқоиса бо мурғони марҷони маҳаллӣ дорони захираҳои ирсӣ мебошад.

Натиҷаҳои анатомии қассобишудаи нимтанаи парандаҳои таҷрибавӣ нишон доданд, ки мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» аз ҳамрадиҳои популятсияҳои маҳаллӣ бартарӣ дорад (ҷадв. 2, расми 1).

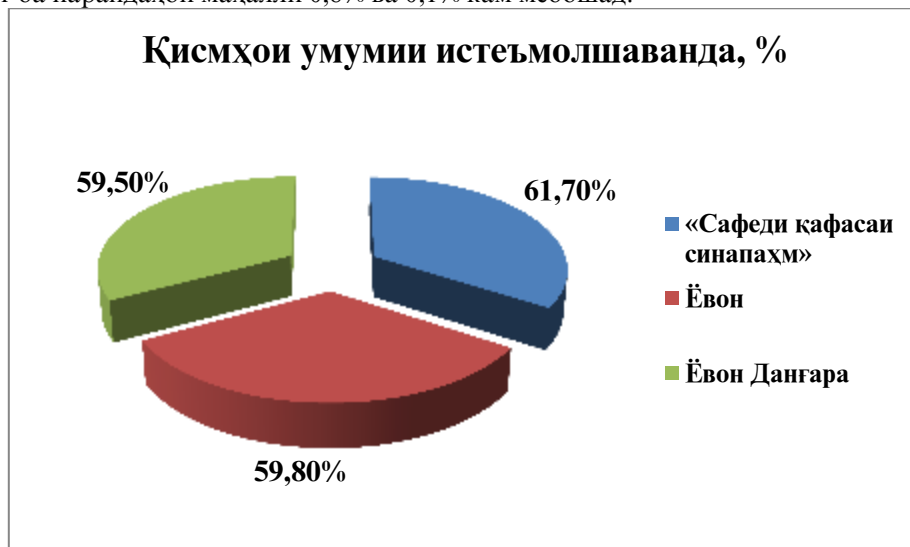
Чадвали 2. – Натиҷаҳои анатомии нимтанаи қассобишуда (г,%)

Нишондодҳо	Ирсият					
	Сафеди қафасаи синапахм		Ёвон		Данғара	
	грамм	%	грамм	%	грамм	%
Вазни пеш аз забҳ	4092	100	3826	100	3803	100
Вазни нимтозашудаи бадан	3490,53	85,3	3240,6	84,7	3213,5	84,5
Вазни тозашудаи бадан	2868,5	70,1	2662,9	69,6	2635,5	69,3

		100		100		100
Аз он ҷумла: қафаси сина	929,4	32,4	841,5	31,6	824,9	31,3
қисми тахтапушт	705,7	24,6	668,4	25,1	682,6	25,9
рон	441,7	15,4	407,4	15,3	403,2	15,3
соқи пой	372,9	13,0	340,9	12,8	347,8	13,2
қанот	347,1	12,1	343,5	12,9	321,5	12,2
пӯсти гардан	71,7	2,5	61,2	2,3	55,3	2,1
Вазни умумии мушакҳо бо пӯст	2246,5	54,9	2058,4	53,8	2023,2	53,2
Вазни узвҳои дарунии хурданибоб	276,9	6,8	231,1	6,0	240,4	6,3
Вазни устухонҳои бадан	622,0	15,2	604,5	15,8	612,3	16,1
Қисмҳои умумии истеъмолшаванда	2523,4	61,7	2289,5	59,8	2263,6	59,5
Қисмҳои умумии истеъмолнашаванда	1568,6	38,3	1536,5	40,2	1539,4	40,5
Таносуби қисмҳои истеъмолшаванда ва истеъмолнашаванда	1,61:1		1,49:1		1,47:1	

Тавре, ки аз нишондодҳо бар меояд дар мурғи марҷони зоти “Сафеди қафаси синапахм” вазни нимтозашудаи бадан нисбат ба ирсиятҳои маҳаллии ноҳияи Ёвон 0,6% ва ноҳияи Данғара 0,8% бартарӣ дида мешавад. Вазни тозашудаи бадани мурғи марҷони ирсиятҳои маҳаллӣ дар қиёс ба “Сафеди қафаси синапахм” 0,5-0,8% кам буд.

Маълумотҳо аз он далолат медиҳанд, ки вазни қафаси сина дар мурғи марҷони “Сафеди қафаси синапахм” нисбат ба парандаҳои маҳаллӣ 0,8 ва 1,1% зиёд аст. Чун мушоҳида гардид вазни қисми тахтапушти мурғи марҷони популятсияҳои маҳаллӣ нисбат ба “Сафеди қафаси синапахм” 0,5 ва 1,3% зиёд мебошад. Вазни рон дар мурғи марҷони “Сафеди қафаси синапахм” назар ба маҳаллӣ, мутаносибан 0,1% бартарӣ дорад. Дар байни гурӯҳҳои парандаҳои таҳқиқотӣ, аз ҷиҳати вазни соқи пойи онҳо фарқияти зиёд набуд. Нишондодҳо аз он шаҳодат медиҳанд, ки вазни қаноти мурғи марҷони “Сафеди қафаси синапахм” нисбат ба парандаҳои маҳаллӣ 0,8% ва 0,1% кам мебошад.

Расми 1. – Қисмҳои умумии истеъмолшаванда

Таҳлили маълумотҳо нишон дод, ки вазни пӯсти гардани мурғи марҷони “Сафеди қафаси синапахм” нисбат ба мурғони марҷони маҳаллӣ, мутаносибан 0,2 ва 0,3% зиёд аст. Аз таҳлили нишондодҳо маълум гардид, ки вазни умумии мушакҳо бо пӯст дар мурғони марҷони маҳаллӣ дар муқоиса ба “Сафеди қафаси синапахм” 1,1 – 1,7% кам мебошад.

Нишондодҳо собит намуданд, ки вазни узвҳои дарунии хурданибоби мурғи марҷони “Сафеди қафаси синапахм” нисбат ба парандаҳои маҳаллӣ, мутаносибан 0,8 ва 0,5% зиёд буд. Бинобар сабаби зиёд будани маҳсулоти гӯшт дар мурғи марҷони “Сафеди қафаси синапахм” вазни устухонҳои бадани он нисбат ба популятсияҳои маҳаллӣ 0,6- 0,9% кам ба назар расид.

Қисмҳои умумии истеъмолшавандаи мурғи марҷони “Сафеди қафаси синапахм” дар қиёс ба маҳаллӣ зиёд мебошад 1,9-2,2%. Маълум гардид, ки дар мурғи марҷони “Сафеди қафаси синапахм” қисмҳои умумии истеъмолнашавандаи бадан кам мебошад 38,3%, ки ин нишондод дар популятсияҳои маҳаллӣ 1,9-2,2% зиёд мушоҳида карда шуд.

Таносуби қисмҳои умумии истеъмолшаванда ва истеъмолнашаванда дар мурғи марҷони “Сафеди қафаси синапахм” 1,61:1 аст, ки ин нисбат ба мурғи марҷони популятсияҳои маҳаллӣ (н.Ёвон 1,49:1 ва н.Данғара 1,47:1) зиёд мебошад.

Аз натиҷаҳои таҷриба хулоса бар меояд, ки ҳамаи нишондодҳои мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» ҳангоми санҷиши назоратии қассобӣ дар муқоиса ба мурғи марҷони ирсиятҳои маҳаллӣ зиёд аст.

Арзёбии баҳодиҳии гӯшт ва шӯрбо дар чадвали 9-балла гузаронида шуд. Пас аз забҳ гӯштҳо дар яхдон дар муддати 24 соат дар 4 ° С нигоҳ дошта шуданд. Намунаҳои гӯшт дар зарфи ҳамон андоза гузошта шуда, бо оби хунук 1:3 рехта, намак 1% вазни гӯшт илова карда шуд ва дар гармии паст пухта шуд. Пас аз пухтан намунаҳои гӯшт дар як косаи алоҳида гузошта шуданд ва то 30-40 °С сард карда шуда сипас бурида шуданд.

Гӯшт аз ҷониби комиссияи иборат аз 5 нафар (ҷадв. 3), ки аз кормандони хоҷагӣ ва шуъбаи парандапарварӣ даъват шуда буданд, тибқи нишондиҳандаҳои зерин арзёбӣ карда шуд: намуди зоҳирӣ, бӯй, мазза, мутобиқат, ширанокӣ. Барои баҳогузори маззай шӯрбо, бӯй ва ранг он ба зарфҳои алоҳидаи шишагин (стакан) рехта шуд. Намунаҳо рамзгузорӣ карда шуданд. Натиҷаҳои арзёбии баҳодиҳӣ дар нуктаҳои пешакӣ омодашуда ба чадвалҳо ворид карда шуданд.

Чадвали 3. – Арзёбии баҳодиҳии шӯрбо ва гӯшт, ҳол

Нишондод	Ирсият		
	СҚС	Ёвон	Данғара
	Ҳол		
Шӯрбо			
Намуди зоҳирӣ	8,4	8,2	8,4
Бӯй	8,7	8,4	8,5
Ранг	8,4	8,6	8,5
Мазза	8,2	8,4	8,6
Ғавсии шӯрбо	8,3	8,5	8,4
Баҳодиҳии умумӣ	42,0	42,1	42,4
Гӯшт			
Намуди зоҳирӣ	8,7	8,4	8,5
Бӯй	8,6	8,5	8,4
Мазза	8,5	8,2	8,2
Мутобиқат(саҳти, мулоими)	8,8	8,6	8,5
Ширанокӣ	8,8	8,6	8,6
Баҳои умумӣ	43,4	42,3	42,2

Таҳлилҳо нишон доданд, ки ҳолҳои миёнаи намуди зоҳирии шӯрбои мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» нисбати популятсияҳои маҳаллии ноҳияҳои Ёвон 8,2 ва Данғара 8,4 мебошад, ки дар байни онҳо фарқияти зиёд дида намешуд. Дар бӯйи шӯрбои аз гӯшти мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» омодашуда ҳоли миёна нисбат ба мурғи марҷони ирсиятҳои маҳаллӣ 3,5 ва 2,3% зиёд аст.

Аз ҷиҳати ранги шӯрбо, ҳолҳои миёна дар мурғи марҷони популятсияҳои маҳаллӣ нисбат ба мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» 2,3-1,8% зиёд буд. Ҳолҳои миёна оид ба маззай шӯрбои мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» назар ба гурӯҳҳои маҳаллӣ 2,4 ва 4,7% кам мебошад. Ҳисоби миёнаи ҳолҳо аз ҷиҳати ғавсии шӯрбо дар байни гурӯҳҳои таҷрибаи мазкур фарқияти зиёд надоштанд. Дар вақти баҳодиҳии умумии шӯрбои аз гӯшти мурғи марҷони ирсиятҳои гуногун тайёршуда, ҳолҳои миёна дар гурӯҳҳои маҳаллӣ нисбат ба мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» 0,2-0,9% бартарӣ дошт.

Маълумотҳо аз он шаҳодат медиҳанд, ки ҳолҳои миёна аз рӯйи намуди зоҳирии гӯшт дар мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» нисбат ба гурӯҳҳои маҳаллӣ 3,5 ва 2,3% зиёд буд. Бӯйи он бошад дар муқоиса ба парандаҳои маҳаллӣ 1,2-2,3% зиёд аст. Нишондодҳои маззай гӯшти мурғи марҷони популятсияҳои маҳаллӣ нисбат ба «Сафеди қафасаи синапахм» 3,5% кам мебошад. Ҳолҳои миёна оид ба саҳтӣ ва мулоимии гӯшти мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» дар қиёс ба парандаҳои маҳаллӣ 2,3 ва 3,4% зиёд мушоҳида гардид, ҳамзамон нишондоди ҳоли миёнаи ширанокии гӯшт нисбат ба мурғи марҷони популятсияҳои маҳаллӣ 2,3% зиёд буд. Ҳангоми баҳодиҳии умумӣ дар таҷриба гӯшти мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» соҳиби 43,4 ҳол гашт, ки ин нисбат ба маҳаллӣ 2,5 ва 2,8% бартарӣ дорад.

Аз натиҷаҳои дар боло овардашуда маълум гардид, ки ҳолҳои миёна доир ба шӯрбои мурғи марҷони ирсиятҳои гуногун онқадар фарқкунанда нест, аммо ин нишондод оид ба гӯшт дар мурғи марҷони «Сафеди қафасаи синапахм» нисбат ба парандаҳои маҳаллӣ зиёдтар дида шуд.

Адабиёт

1. Комилзода Д.Қ., Раҳимов Ш.Т., Мирзоаҳмадов Ш.Р. Парвариш ва нигоҳубини мурғи марҷон дар шароити хоҷагиҳои шахсию фермерӣ, (дастури таълимӣ) - Душанбе, 2009
2. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи барномаи Рушди соҳаи парандапарварии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2007 - 2015» аз 3.10.2006, таҳти рақами 451

АННОТАЦИЯ

КОНТРОЛЬНЫЙ УБОЙ, АНАТОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ВНУТРЕННИХ ОРГАНОВ И ОЦЕНКА КАЧЕСТВА МЯСА ИНДЕЕК РАЗЛИЧНЫХ ГЕНЕТИЧЕСКИХ ФОРМ

Результаты проведенного контрольного убоя показали, что молодняк индеек белой широкогрудой породы превосходит своих сверстников местных популяций районов Яван и Дангара по анатомическому развитию внутренних органов, массе полу-потрошенной и потрошенной тушки, а также по качеству органолептической оценки мяса.

Ключевые слова: популяция, индейка, качество мяса, контрольный убой, съедобная часть.

ANNOTATION
SLAUGHTER CONTROL, ANATOMIC DEVELOPMENT OF INTERNAL BODIES AND
ASSESSMENT OF QUALITY OF TURKEY MEAT VARIOUS GENETIC FORMS

The results of the control slaughter showed that young white-breasted turkeys are superior to their peers in the local populations of the Yavan and Dangara regions in the anatomical development of internal organs, the weight of half-gutted and gutted carcasses, as well as in the quality of organoleptic evaluation of meat.

Key words: population, turkey, meat quality, control slaughter, edible part.